

МІСТИЧНИЙ ТУРИЗМ: СУТНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ©2020 **КУЛИНЯК І. Я., ЖИГАЛО І. І., ЯРМОЛА К. М.**

УДК 338.48 (477.83)

JEL: Z32

Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. Містичний туризм: сутність і перспективи розвитку у Львівській області

Містичний туризм не дуже поширений в Україні, проте є інноваційним інструментом і новим перспективним напрямом покращення туристичної привабливості України, у т. ч. Львівської області та м. Львова. У статті проаналізовано можливості та перспективи розвитку містичного туризму в Україні на прикладі Львівської області. Виявлено, що Львівщина має значну кількість відомих містичних місць та об'єктів, чималий «містичний» потенціал, який потрібно розвивати, оскільки це принесе додаткові грошові надходження в економіку країни, збільшення туристичного потоку та розвиток суміжних галузей економіки. Висвітлено теоретичні аспекти розвитку містичного туризму як виду «темного» туризму та виділено його специфічні особливості. На основі досліджень підходів науковців наведено авторське бачення щодо трактування поняття «містичний туризм». Проаналізовано тенденції розвитку туризму у Львівській області та передумови розвитку містичного туризму. За результатами дослідження розроблено карту найбільш популярних містичних місць Львівщини, які сформовані шляхом позначення їх на мапі з розподілом за кількістю пошукових запитів у web-сервісі Google Trends. Проведено порівняльний аналіз пропозицій турів містичного характеру туристичними компаніями Львова та Києва. Запропоновано низку заходів для популяризації містичного туризму у Львівській області.

Ключові слова: туризм, містичний туризм, «темний» туризм, містичні об'єкти, містичні місця, мапа містичних місць.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-128-137>

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 22.

Кулиняк Ігор Ярославович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту організацій, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: ihor.y.kulyniak@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8135-4614>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-6250-2017>

Жигало Іван Іванович – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту організацій, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: ivan.i.zhyhalo@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7176-599X>

Ярмола Катерина Михайлівна – студентка, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: katerynaya13@gmail.com

УДК 338.48 (477.83)

JEL: Z32

Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. Містический туризм: сущность и перспективы развития в Львовской области

Мистический туризм не очень распространен в Украине, однако является инновационным инструментом и новым перспективным направлением улучшения туристической привлекательности Украины, в т. ч. Львовской области и Львова. В статье проанализированы возможности и перспективы развития мистического туризма в Украине на примере Львовской области. Выявлено, что Львовщина имеет значительное количество известных мистических мест и объектов, немалый «мистический» потенциал, который нужно развивать, поскольку это принесет дополнительные денежные поступления в экономику страны, увеличение туристического потока и развитие смежных отраслей экономики. Освещены теоретические аспекты развития мистического туризма как вида «темного» туризма и выделены его специфические особенности. На основе исследований подходов ученых приведено авторское видение трактовки понятия «мистический туризм». Проанализированы тенденции развития туризма во Львовской области и предпосылки развития мистического туризма. По результатам исследования разработана карта наиболее популярных мистических мест Львовщины, которые сформированы путем обозначения их на карте с распределением по количеству поисковых запросов в web-сервисе Google Trends. Проведен сравнительный анализ предложений туров мистического характера туристическими компаниями Львова и Киева. Предложен ряд мероприятий для популяризации мистического туризма во Львовской области.

Ключевые слова: туризм, мистический туризм, «темный» туризм, мистические объекты, мистические места, карта мистических мест.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Библ.:** 22.

Кулиняк Игорь Ярославович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента организаций, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: ihor.y.kulyniak@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8135-4614>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-6250-2017>

Жигало Иван Иванович – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры менеджмента организаций, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: ivan.i.zhyhalo@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7176-599X>

Ярмола Екатерина Михайловна – студентка, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: katerynaya13@gmail.com

Kulyniak I. Ya., Zhyhalo I. I., Yarmola K. M. The Mystical Tourism: the Essence and Prospects for Development in Lviv Region

Mystical tourism is not very common in Ukraine, but is an innovative instrument and a new promising direction to improve the tourist appeal of Ukraine, including Lviv region and the city of Lviv. The article analyzes the possibilities and prospects for the development of mystical tourism in Ukraine on the example of Lviv region. It is identified that Lviv region has a significant number of known mystical places and objects, the considerable «mystical» potential, which should be developed, as it will bring additional money income to the country's economy, increase the tourist flow and develop related sectors of the economy. The theoretical aspects of the development of mystical tourism as a kind of «dark» tourism are covered and its specific features are allocated. Based on research on the approaches of scientists, an authors' own vision of the interpretation of the concept of «mystical tourism» is proposed. The tendencies of the tourism development in Lviv region and the prerequisites for the development of mystical tourism as such are analyzed. According to the results of the research, a plan of the most popular mystical places of Lviv region is developed by marking them on a map with a distribution by the number of search queries in the web service Google Trends. A comparative analysis of the proposals of tours of mystical nature by the tourism companies of Lviv and Kyiv is carried out. A number of events to popularize mystical tourism in Lviv region is proposed.

Keywords: tourism, mystical tourism, «dark» tourism, mystical objects, mystical places, a map of mystical places.

Fig.: 3. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 22.

Kulyniak Ihor Ya. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management of Organizations, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: ihor.y.kulyniak@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8135-4614>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-6250-2017>

Zhyhalo Ivan I. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Management of Organizations, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: ivan.i.zhyhalo@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7176-599X>

Yarmola Kateryna M. – Student, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: katerynaya13@gmail.com

Туризм завжди був і продовжує бути популярним у світі. Потреба в подорожуванні світом зростає. За даними Всесвітньої туристичної організації ООН, туристичний внесок у світову економіку оцінюється в 10% світового ВВП. На частку міжнародного туризму припадає 30% світового експорту послуг і 7% від загального обсягу експорту товарів і послуг [1]. Туризм є однією з найбільш динамічних і перспективних галузей світової економіки, він істотно впливає на економічний розвиток держави та її регіонів, сприяє створенню нових робочих місць, є джерелом поповнення бюджету та припливу валютних надходжень, поєднує прибутковість з економічною рівновагою. Враховуючи велике значення туристичної галузі, українська держава задекларувала її одним із пріоритетних напрямів розвитку національної економіки [2, с. 148].

Постає питання у виборі виду туризму, який задовольнив би смаки подорожуючих. Сьогодні існує чимало туристичних програм, які пропонують туристичні компанії, проте, на протигагу класичним, щораз більшим попитом починають користуватися інноваційні, екзотичні, незвичні туристичні напрями, програми, екскурсії. Серед таких напрямів варто виокремити містичний туризм.

Дослідження перспектив розвитку містичного туризму є актуальним, адже ця проблематика є недостатньо опрацьованою в наукових джерелах. Враховуючи значний туристичний потенціал України, у т. ч. Львівщини, а також наявність значної кількості об'єктів та місць містичного характеру, які зараз знаходяться в занедбаному стані, необхідно проводити

подальші дослідження та науково обґрунтовувати напрями їхнього збереження та відновлення завдяки просуванню містичного туризму, а також формувати рекомендації щодо популяризації цього виду туризму. Це дозволить не тільки одержати економічний ефект, а й підвищить туристичний імідж країни в цілому та Львівщини зокрема, дасть змогу зберегти історичну та культурну цінність, звичаї, традиції та легенди наших предків; уберегти свою оригінальну українську національну ідентичність; захистити від знищення ворогами чи від природного руйнування сторінки історії становлення та розвитку наших територій через збереження історичних пам'яток, будівель та споруд чи інших історичних об'єктів, що й відображає актуальність обраної теми дослідження.

Електронна база даних Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського за пошуковими запитами «містичний туризм» і «темний туризм» видає тільки по одній науковій фаховій публікації: «Алістратова К. Е. Містичний туризм: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні» [3] та «Іванов А. М. «Темний» туризм як один з перспективних видів туризму» [4] проти 3180 публікацій за пошуковим запитом «туризм», що свідчить про відсутність наукової бази в дослідженні містичного туризму. Про містичний туризм чи містичні об'єкти (місця) можемо частково одержати інформацію в публіцистично-популярних виданнях, новинах ЗМІ, на інформаційних сайтах туристичних компаній.

У науковій літературі недостатньо приділено уваги дослідженню тенденцій розвитку містичного туризму. Саме тому виникає необхідність подаль-

шого дослідження перспектив розвитку містичного туризму в Україні та, зокрема, у Львівській області, яка має значну кількість відомих містичних місць та об'єктів і чималий «містичний» потенціал.

Метою даної статті є аналізування можливостей і перспектив розвитку містичного туризму в Україні на прикладі Львівської області.

Культурна та історична спадщина України посідає чільне місце в системі пізнавально-культурного розвитку нації. Більше тисячі місцевих пам'яток і пам'яток національного значення створюють туристичний потенціал для України. Феномен туризму полягає у його великому значенні для розвитку економічної, культурно-пізнавальної та суспільно-політичної сфер, що розглядає історико-культурну спадщину в комплексі, перш за все, як вагому базу для формування туристичної привабливості регіону, помітний чинник популяризації пам'яток минулого [5].

Ключова та визначальна роль туристичної діяльності полягає в її вагомому внеску в економіку кожної країни, при тому, що початкові інвестиції в туризм можуть бути відносно невеликими.

Варто зазначити, що саме туризм – це галузь економіки, яка є дотичною до багатьох інших галузей, що дає змогу розвиватися та продукувати свої послуги та товари. Наприклад, транспорт, будівництво, торгівлю, громадське харчування, сільське господарство, житлово-комунальне господарство, культуру, мистецтво, спорт тощо.

Чому ж необхідно й далі покращувати та розвивати дану галузь, якщо вона і так перебуває на піку своєї затребуваності? Відповідь проста, і криється вона в тому, що у ХХІ ст. туризм став частиною стилю життя розвиненого та прогресивного людства, чоловіки та жінки воліють не купувати дорогий одяг, а радше відпочити чи побачити новий куточок земної кулі. Участь у туристичному процесі вже не є можливістю лише окремих верств населення, а стає частиною життя кожного з охочих. У даному контексті туризм можна розглядати як складник якості та насиченості життя.

Умовою розвитку туризму в будь-якому суспільстві та середовищі насамперед є створення сприятливого внутрішнього мікросередовища, що включає в себе організаційно-правове та економічне середовище. Саме задоволення майбутніх туристів у безпеці спрямоване на формування туристичної послуги, що зможе конкурувати на світовому ринку і не буде поглинутою іншими пропозиціями.

Як вже зазначалося, туризм зараз є досить популярним, і звичайним переглядом і відвіданням музею вже нікого не здивуєш і не «затягнеш» у те чи інше місто. Виникає нагальна потреба, що полягає у створенні нового креативного туристичного продукту, що, своєю чергою, випередить потреби споживачів і не лише задовольнить їх теперішню потребу, але й буде потрібним у найближчому майбутньому.

З кожним роком нових різновидів туризму стає дедалі більше, і кожен з них користується великою популярністю. Наприклад, зараз у світі розвиваються такі нові напрямки туризму, як гастрономічний, атомний, медичний, релігійний, екологічний, урбаністичний. Новим віянням у наш час постає містичний туризм, який починає розвиватися не тільки у світі в цілому, але й в Україні, зокрема на Львівщині. Останніми десятиліттями він став справжньою туристичною «родзинкою» для відвідувачів. Що ж це за напрям? Чи доцільно його розвивати? Як поширити його серед верств населення? Особливо хотілося б зробити акцент на розвитку містичного туризму в м. Львові та на Львівщині, де сьогодні ця галузь є надзвичайно затребувана.

Сьогодні суспільство щоразу менше подорожує чи відпочиває пасивно, віддаючи перевагу активному або новому виду відпочинку. У результаті цього працівники туристичного сектора вимушені «створювати» нові, нетипові та раніше ніким не запропоновані види відпочинку, які супроводжуються багатьма атракціями з наявністю гострих відчуттів.

Відповідно до цього і розвиваються нові види туризму, про які наші бабусі та дідусі навіть не здогадувалися та не могли відчутти на собі його переваги та недоліки. Саме тому популярністю серед туристів особливо користуються екстремальний і нетрадиційний види туризму, які в даній роботі ми хочемо дослідити.

Перш за все, хотілося б зазначити, що легенди приваблюють туристів більше, ніж історичні пам'ятки чи музеї. Цю просту істину вже давно збагнули у великих туристичних центрах.

Містичний туризм виступає одним із різновидів «темного» туризму, до якого також відносять й інші види, такі як [6, с. 55]: туризм катастроф, туризм смерті та некропольний («кладовищний») туризм.

Вченою Алістратовою К. Е. містичний туризм трактується як подорож до місць аномалій з метою отримання гострих відчуттів та непересічних вражень. Містичний туризм варто поділяти на два великі блоки: 1) містичний туризм з метою відвідати місця, де мешкають привиди, вампіри та інша нечисть; 2) містичний туризм до так званих «місць сили» – місцевостей, які мають позитивну (м'яку) або негативну (жорстку) енергетику [3, с. 94].

«Містичне», згідно зі словниковим визначенням, означає «релігійно-ідеалістичні погляди, що визнають існування надприродних сил і можливість спілкування з ними людини» [7]. В інших публікаціях можемо знайти такі трактування: містичний туризм передбачає відвідування всляких замків з історіями про привидів, а також місця, пов'язані з інопланетянами [8].

Отже, на наш погляд, містичний туризм – це різновид «темного» туризму, пов'язаний з відвідуванням місць чи історичних пам'яток, де «мешкають»

привиди, куди «навідується» інопланетяни чи які пов'язані з містичними явищами, а також подорож до місць з паранормальною активністю. Також сюди відносять подорожі з метою отримання «сили» шляхом проведення медитацій, йоги, спеціальних подій, церемоній чи ритуалів.

Розглянемо динаміку туристичних потоків до України та з України в період 2015–2018 рр. (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка туристичних потоків у період 2015–2018 рр. [9]

Як свідчать дані рис. 1, більшість громадян віддають перевагу подорожам за кордон, ніж екскурсії в межах країни. А це свідчить про гостру необхідність спрямування зусиль на підтримку та розвиток внутрішнього туризму, формування таких туристичних продуктів, які би приваблювали та переконували свого туриста залишити кошти у своїй країні, а не відправляти їх за кордон. Аналогічно необхідно ще більше зацікавлювати іноземного туриста. На нашу думку, інноваційним інструментом розширення туристичної привабливості України, у т. ч. Львівської області та Львова, може служити містичний туризм як новий і перспективний напрям.

Протягом 2018 р. Київщину відвідали 5 684 тис. туристів. У топ-3 також входять Львівська – 2 505 тис. осіб та Одеська області – 2 335 тис. осіб. За обсягами туристичних відвідувань у літній період лідерами є Одеська, Херсонська, Запорізька, Львівська, Івано-Франківська та Миколаївська області [10].

Львів завжди приваблював до себе туристів з усіх куточків світу. Це перше місто в Україні, яке увійшло в топ-100 туристичних міст Європи та посіло в цьому рейтингу 64 місце серед 126 європейських міст.

Львів є популярним у гостей і жителів міста як вишукане та красиве місто, з безліччю пам'яток архі-

тектури та кав'ярнями. Хоча варто відкрити для себе його з іншого боку – з боку містики, загадковості, незрозумілих речей і станів, а також паранормальних перетворень.

Згідно з аналізом ринку, найбільше в'їзних туристичних потоків до Львова безпосередньо з України – 35,7%. Водночас у 2019 р. у Львові зростає кількість туристів з інших країн: Польщі (18,3%), Білорусі

(6,6%), Туреччини (6,2%), Німеччини (5,4%). Також у Львів приїжджали туристи зі США (2,5%), Канади (1%) та Ізраїлю (1%). Побільшало у Львові туристів з Литви (2,7%), Франції (1%) та Австрії (1%) [11].

Емоції є дуже важливими для будь-якої людини, будь вони позитивні чи негативні. Страх, емпатія, розпач – без них немає людини. Хтось із можливих туристів шукає відповідь на питання історичного характеру чи власної зацікавленості, хтось хоче вирішити психологічні чи етичні проблеми, а є й такі, які люблять «гострі» емоції. А хтось не замислюється глибоко та просто цікавиться «всім незвичним».

Містичний туризм не дуже поширений в Україні, проте користується великою популярністю у світі. Наведемо карту популярності у світі пошукових запитів у web-сервісі Google Trends за пошуковим терміном «dark tourism» (з англ. – «темний туризм») (рис. 2).

Відмітимо, що 100% – це пік популярності пошукового запиту «dark tourism», 50% – популярність пошукового запиту «dark tourism» вдвічі менша, а 0% означає, що замало даних про пошуковий запит «dark tourism» у мережі Інтернет.

Таким чином, найбільшу цікавість до «темного» туризму виявляють жителі Ботсвани (100%), Маври-

Рис. 2. Популярність пошукового запиту «dark tourism» у світі

Джерело: складено за результатами web-сервісу Google Trends [12]

кію (76%) та Австрії (45%), менш популярним він є в Новій Зеландії (39%) та Сінгапурі (34%). Найменшою популярністю «темний» туризм користується в Японії та Бразилії (по 1%). Як бачимо, Україна на карті не позначена, оскільки частота пошукових запитів є низькою, що підтверджує слабку зацікавленість та популярність даного виду туризму в Україні.

У світі існує значна кількість місць, які приваблюють своєю містичністю та загадковістю, серед яких найбільш відомими є острів Пасхи (Чилі), Стоунхендж (Велика Британія), замок Сіхров (Чехія), замок Бран (Румунія, помешкання вампіра графа Дракули (за романом Брема Стокера), озеро Лох-Несс (Шотландія), гора Афон (Греція) та інші. Багато турів приурочені до Дня всіх святих – Хеллоуїна (31 жовтня). В Україні популярними містичними місцями є Кам'яна могила (Запорізька обл.), музей гуцульської магії (Івано-Франківська обл.), Золочівський, Олеський та Підгорецький замки (Львівська обл.), Жевахова гора (Одеська область), Соминське озеро (Волинська область), Замок Паланок (Закарпатська область), галявина Гроновище (Житомирська область) та ін. [6, с. 54].

Найбільшого поширення містичний туризм здобув у Західній Україні. Особливо славиться своїми середньовічними замками Закарпаття з оповідями про привидів. Сьогодні можна почути розповіді про снігову людину Карпат, відьом, лісовиків, мольфарів – карпатських чаклунів тощо. Набуває популярності на Закарпатті демонологічний туризм.

Аналіз туристичної діяльності Львівщини дозволяє визначити, які ніші ще не зайняті, чим цікавляться туристи в першу чергу, шукаючи місця для відпочинку, і яку мету вони переслідують, вибираючи

ту чи іншу країну для подорожі. Найбільшу перевагу туристи надають дозвіллі та відпочинку (95,82%), лікуванню – 3,17%, спортивному туризму – 0,06%, а на спеціалізований туризм припадає лише 0,03%. Подорож з лікувальною метою займає значну частку (21,34%) серед відвідувачів Львівської області [13].

Львівська область поширена серед туристів не тільки як місце відпочинку (78,58%), але й як «лікувальний центр» (21,34%). Ще однією передумовою розвитку містичного туризму на Львівщині є те, що він включає в себе і відвідування «місць сили», що пов'язано з лікувальним туризмом.

Львівщина має чималий містичний потенціал, який потрібно розвивати, оскільки це принесе додаткові грошові надходження в економіку країни. Найбільш відомими містичними місцями та об'єктами Львівщини є: Підгорецький замок [14], Олеський замок [15], Золочівський замок [16], Підкам'янь [17]. Місто Львів славиться такими визначними містичними об'єктами, як: Домініканський собор, підземелля Єзуїтського костелу, Лиса гора, Цитадель та ін. [18–20], ландшафтний парк Знесіння [21], Личаківський цвинтар [22] та ін.

За результатами дослідження розроблено карту найбільш популярних «містичних» місць Львівщини, які сформовані шляхом позначення їх на мапі з розподілом за кількістю пошукових запитів у web-сервісі Google trends (рис. 3).

Аналіз туристичних продуктів містичного характеру, які надаються туристичними компаніями Львова та Києва, показав різноманіття у програмах щодо місць відвідувань, тривалості (в основному 1 день) та вартості (у середньому 300–600 грн) (табл. 1, табл. 2).

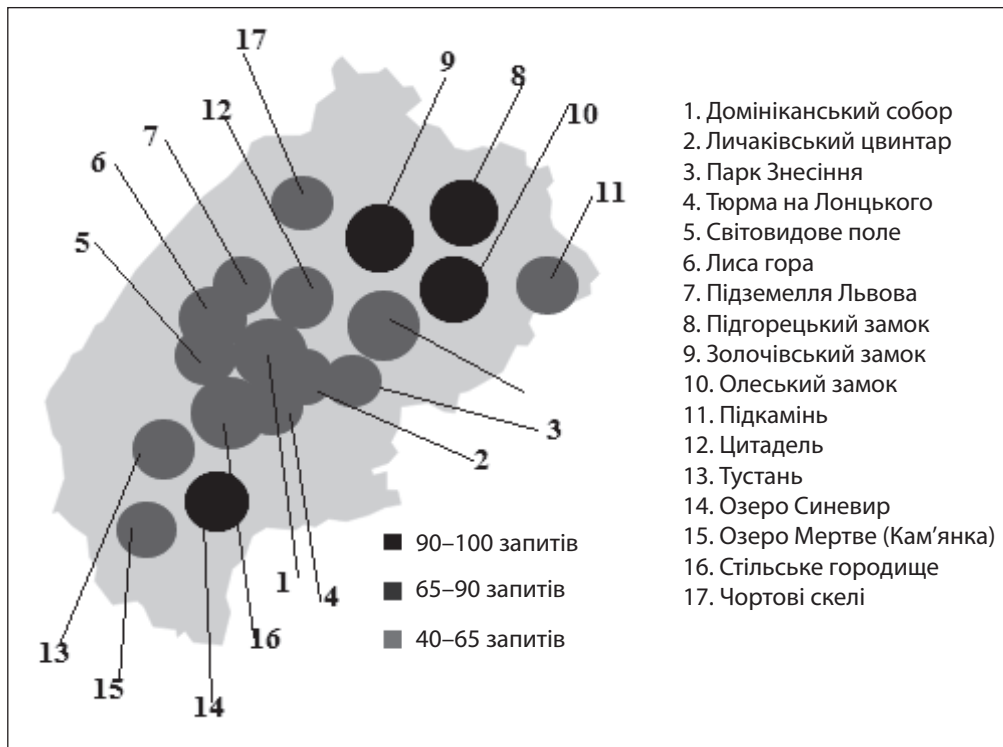

Рис. 3. Карта «містичних» місць Львівської області

Джерело: розроблено на основі [14–22] та пошукових запитів Google Trends [12].

Для популяризації містичного туризму у Львівській області потрібно провести низку заходів [3; 4; 6]:

- ✦ здійснити моніторинг туристичного ринку Львівщини на наявність «містичних» місць та об'єктів і визначити, які з них є придатними для відвідування туристами;
- ✦ дослідити зарубіжний досвід організації містичного туризму, визначити основні тенденції його розвитку у світі та можливості використання передового досвіду в організації «містичних» турів вітчизняними туристичними компаніями;
- ✦ проводити культурні акції та заходи, конкурси, фестивалі, навчальні екскурсії в містичних місцях задля їхньої популяризації та залучення додаткових інвестицій;
- ✦ створити промоцію містичних місць в Україні та за кордоном, рекламувати їх на популярних каналах та в інших засобах масової інформації; створити веб-сайт з інформацією про містичні місця Львівщини та «містичні» туристичні компанії;
- ✦ створити інтерактивні мапи містичних місць Львівщини;
- ✦ покращити інфраструктуру поблизу розташування містичних об'єктів.

ВИСНОВКИ

Україна має чималий містичний потенціал, який потрібно розвивати, оскільки це принесе додаткові грошові надходження в економіку країни. Однак на

практиці залучення українських містичних ресурсів незначне, відбуваються поодинокі екскурсії містами, які не розкривають всю суть і загадковість відвідуваних місць. Перш за все, це пов'язано з релігійними переконаннями більшої частини населення України, проте можна орієнтуватися на туристів, які тільки шукають цікаві та незвідані ніким раніше місця. «Містична» спадщина України налічує близько 20 об'єктів у кожній області: середньовічні замки із загадовими історіями, підземелля, печери, собори, давні поселення тощо.

Найбільшого поширення містичний туризм здобув у Західній Україні. Львівщина є одним із найкращих осередків скупчення відомих містичних місць та об'єктів. Зокрема, м. Львів славиться такими визначними містичними об'єктами, як: Домініканський собор, підземелля Єзуїтського костелу, Лиса гора, Цитадель та ін. Отже, хоч містичний туризм є порівняно новим видом туризму, проте поступово він збільшує свою популярність у світі в цілому та в Україні зокрема. А Львівщина має значний потенціал і ресурсну базу для його розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017–2020 рр. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5a58d0f18f339.pdf>
2. Савіцька О. П., Савіцька Н. В., Кулиняк І. Я. Формування туристичної привабливості території. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2012. Вип. 22.15. С. 148–154. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2012/22_15/148_Saw.pdf

Таблиця 1

Порівняльний аналіз пропозицій турів містичного характеру туристичними компаніями Львова

№ з/п	Назва туристичного суб'єкта	Назва містичного туру	Туристичний маршрут	Тривалість	Вартість
1	Туристичне агентство «Патріот»	Нічна театралізована екскурсія «Романтика та містика Лучеська»	Братський міст – Хрестовоздвиженська церква – Свято-Покровська церква – Люте-ранська кірха – Будинок Голована – Велика синагога – костел Домініканців – монас-тир бригадок – Луцький замок – монастирські орденні шарики – кафедральний кос-тел святих Апостолів Петра і Павла – площа Ринок – аптека-музей – Братський міст	2 години	60 грн
2	Туристичний портал «Екс-курсія»	Екскурсія «Львівський трам-вай» та прогулянка вечірнім Личаковим	Екскурсія вечірнім Львовом – Личаківське кладовище	2 години	від 50 грн
3	Туристичне агентство «Тур де Львів»	Золота підкова Львівщини	Львів – Олеськ – Підгірці – Золочів – Львів	1 день	300 грн
4	Організація турів і екскурсій «Feel Ukraine»	Кам'янець – Хотин – Кривче – Бакота	Кам'янець-Подільський – Хотин – Кривче – Бакота	3 дні	3750 грн
5	Туристичне агентство «Топ-тур Львів»	Золота підкова Львівщини	Львів – Олеський замок – Підгорецький замок – Золочівський замок – Львів	1 день	від 280 грн
6	Туристичний оператор «Відвідай»	Легенди містичного Львова	Легенда про годинникаря-бернардинця – Переказ про вогненний образ Яна з Дуклі – Трагічна історія про невинно страчених українців-русинів – Містична страта «чорного монаха» – Моторошні оповідки про львівського ката – Геройська смерть Івана Підкови – Потаємний хід каплиці Боїмів – Невмируще кохання львів-ських Ромео та Джульєтти – Легенда про чорну труну, що літає – Таємниці львів-ських левів – Розповідь про чудотворну ікону Матері Божої Ласкавої – Фатальна любов – Легенда про Тимпфа – Повіря Вірменського кладовища – Містична статуя слави – Переказ про стрільця, що збив королівський капелюх – Історія про най-важчий дзвін Львова	2 години	150 грн
6	Туристичний оператор «Відвідай»	Тараканів, Дубно + тунель кохання	Львів – Тараканів – Дубно – Клевань – Львів	1 день	495 грн
		Золота підкова Львівщини	Львів – Олесько – Підгірці – Золочів – Львів	1 день	399 грн
		Замок Паланок, термальні води Косино	Львів – Коростів – Мукачево – Косино – Берегове – Львів	1 день	550 грн

Джерело: систематизовано за даними офіційних веб-сайтів туристичних компаній.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз пропозицій турів містичного характеру туристичними компаніями Києва

№ з/п	Назва туристичного суб'єкта	Назва містичного туру	Туристичний маршрут	Тривалість	Вартість
1	Експурсійне бюро «Дива країни»	Подорож в Кам'яне село – український стунхендж	Київ – Олевськ – Кам'яне село – Київ	1 день	640 грн
		Подорож-містерія за силою на гору Тотоха	Київ – Богуслав – Хохітва – Медвин – Київ	1 день	550 грн
2	Клуб мандрівників «Навколо.UA»	Трахтемирів – подорож у сакральне серце України	Київ – Трахтемирів – Київ	1 день	550 грн
		Романтичний Богуслав і містична Тотоха	Київ – Богуслав – Медвин – Київ	1 день	985 грн
3	Туристична фірма «Колокрай»	Заповідники Галичини. Столиця білих хорватів	Стільсько: столиця білих Хорватів – Стільське городище: печерне місто – Дуброва камінь-Дирявець – Миколаїв: ансамбль печер – заповідник «Північне Поділля» – священна гора «Триніт» – Підкамінь: монастир і камінь-Велетень – заповідник «Поле Берестецької битви» – Верин – Жидачів – Винниківський заказник Розточчя – Чорткові скелі – Тайкури	3 дні	2895 грн
		«Північне Поділля». Гірські святині	Берестечко – Пляшева: Козацькі могили – Святилище «Триніт» – Броди – Підкамінь: екологічна стежка «Північне Поділля» – Підгорецький замок	2 дні	1950 грн
		Галицьке Поділля. Наддністрянська Помпея	Червоногород – Джуриносський каньйон і водоспад – «Надністрянська Помпея» печера Вертеба – Збараж Національний заповідник «Замки Тернопілля» – Кременецький замок – Бучач – Підзамочок – Чортків – Ягільниця – Товсте – Заліщики – Хрещатик – Язловець – Рукоміш – Зараваниця – Теребовля – Підгоряни – Микулинець	3 дні	2895 грн

Джерело: систематизовано за даними офіційних веб-сайтів туристичних компаній.

3. Алістратова К. Е. Містичний туризм: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Географія та туризм*. 2013. Вип. 26. С. 93–101.
4. Іванов А. М. «Темний» туризм як один з перспективних видів туризму. *Бізнес-навігатор*. 2011. № 5. С. 186–191.
5. Скутар Т. Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій обл. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/naukovadumka/727>
6. Кулиняк І. Я., Ярмола К. М., Малішевська Б. О. Перспективи розвитку містичного туризму в Україні // *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Формування сучасної наукової думки»* (м. Кропивницький, 31 січня 2020 р.). Кропивницький : МЦНД, 2020. С. 53–56.
7. Містика. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/mistyka>.
8. Арайс О., Сологуб Ю. Темний туризм // *Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті : матеріали 80-ї міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів* (м. Київ, 10–11 квітня 2014 р.) Київ : НУХТ, 2014. Ч. 3. С. 482–483.
9. Інформація щодо відвідування України іноземцями та виїзду громадян України за кордон (2015–2018 роки). URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=78cda465-68c3-4646-976c-61e7e9cdae03>
10. Як змінився внутрішній туризм в Україні? URL: <https://zapozhzhia.city/news/lideri-vnutrisnogoturizmu-v-ukraini>
11. Ейсмут В. Звідки приїжджали та скільки витрачали туристи у Львові. 2019 р. URL: http://tvoemisto.tv/news/zvidky_pryizhdzhayut_ta_skilky_vytrachayut_turysty_u_lvovi_top10_krain_105366.html
12. Веб-сервіс Google Trends. URL: <https://trends.google.com.ua/trends>
13. Туристична діяльність в Україні у 2018 р. / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/tur_dil_18.xls
14. Підгорецький замок // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Підгорецький_замок
15. Олеський замок // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Олеський_замок
16. Подорож українськими замками, частина II. Містична Львівщина. URL: <https://www.unian.ua/tourism/wheretogo/10181630-podorozh-ukrajinskimi-zamkami-chastina-ii-mistichna-lvivshchina.html>
17. Місця сили Карпат. Камінь-велетень, або чортів камінь. URL: <http://karpaty-ua.org.ua/miscya-syly-karpat-kamin-veleten-abo-chortiv-kamin.html>
18. Апостолов О. Топ-10 наймістичніших місць України. URL: <https://tyzhden.ua/Travel/41341>
19. 7 місць України, які страшно відвідувати. URL: https://gazeta.ua/articles/travels/_7-misc-ukrayini-yaki-strashno-vidviduvati/864500
20. Містичні місця України. URL: <https://changeua.com/nasha-mistichna-ukrayina>
21. Львівські «місця сили». Загадка теренкурів. URL: <http://any-type-tour.com/Lviv/articles.php?ch=49>
22. Личаківський цвинтар // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Личаківський_цвинтар

REFERENCES

- Alistratova, K. E. "Mistychnyi turizm: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini" [Mystical Tourism: Foreign Experience and Prospects of Development in Ukraine]. *Heohrafiia ta turizm*, no. 26 (2013): 93-101.
- Apostolov, O. Top-10 naimistychnishykh mists Ukrainy. <https://tyzhden.ua/Travel/41341>
- Arais, O., and Solohub, Yu. "Temnyi turizm" [Dark Tourism]. *Naukovi zdobutky molodi – vyrishenniu problem kharchuvannia liudstva u XXI stolitti*, part 3. Kyiv: NUKhT, 2014. 482-483.
- Eismunt, V. "Zvidky pryizhdzhaly ta skilky vytrachaly turysty u Lvovi. 2019 r." [Where Did Tourists Come from and How Much Did They Spend in Lviv? 2019]. http://tvoemisto.tv/news/zvidky_pryizhdzhayut_ta_skilky_vytrachayut_turysty_u_lvovi_top10_krain_105366.html
- "Informatsiia shchodo vidviduvannia Ukrainy inozemtsiamy ta vyizdu hromadian Ukrainy za kordon (2015-2018 roky)" [Information on Visits to Ukraine by Foreigners and Departure of Ukrainian Citizens Abroad (2015-2018)]. <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=78cda465-68c3-4646-976c-61e7e9cdae03>
- Ivanov, A. M. "«Temnyi» turizm yak ody z perspektyvnykh vydiv turizmu" ["Dark" Tourism as One of the Promising Types of Tourism]. *Biznes-navihator*, no. 5 (2011): 186-191.
- Kulyniak, I. Ya., Yarmola, K. M., and Malishevska, B. O. "Perspektyvy rozvytku mistychnoho turizmu v Ukraini" [Prospects for the Development of Mystical Tourism in Ukraine]. *Formuvannia suchasnoi naukovoï dumky*. Kropyvnytskyi: MTsND, 2020. 53-56.
- "Lvivski «mistsia syly». Zahadka terenkuriv" [Lviv "Places of Power". The Mystery of Terenkurs]. <http://any-type-tour.com/Lviv/articles.php?ch=49>
- "Lychakivskiy tsyvyntar" [Lychakiv Cemetery]. *Vikipediia*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Личаківський_цвинтар
- "Mistsia syly Karpat. Kamin-veleten, abo chortiv kamin" [Places of Power of the Carpathians. A Giant Stone, or a Devil's Stone]. <http://karpaty-ua.org.ua/miscya-syly-karpat-kamin-veleten-abo-chortiv-kamin.html>
- "Mistychni mistsia Ukrainy" [Mystical Places of Ukraine]. <https://changeua.com/nasha-mistichna-ukrayina>
- "Mistyka" [Mysticism]. *Akademichnyi tлумачnyi slovnyk ukraïnskoi movy*. <http://sum.in.ua/s/mistyka>
- "Oleskyi замок" [Olesky Castle]. *Vikipediia*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Олеський_замок
- "Pidhoretskyi замок" [Pidhirtsi Castle]. *Vikipediia*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Підгорецький_замок
- "Podorozh ukraïnskymy zamkamy, chastyna II. Mistychna Lvivshchyna" [Journey through Ukrainian Castles, Part II. Mystical Lviv Region]. <https://www.unian.ua/tourism/wheretogo/10181630-podorozh-ukrajinskimi-zamkami-chastina-ii-mistichna-lvivshchina.html>
- "Prohrama rozvytku turizmu ta kurortiv v Odeskii oblasti na 2017-2020 rr." [The Program of Development of Tourism and Resorts in the Odesa Region for 2017-2020]. <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5a58d0f18f339.pdf>
- Savitska, O. P., Savitska, N. V., and Kulyniak, I. Ya. "Formuvannia turystychnoi pryvablyvosti terytorii" [Formation of Tourist Attractiveness of Territory]. *Naukovyi*

visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universyetu Ukrainy. 2012. https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2012/22_15/148_Saw.pdf

Skutar, T. "Istoryko-kulturni turystychni resursy yak osnova rozvytku piznavalnoho turyzmu v Chernivets'kii oblasti" [Historical and Cultural Tourist Resources as a Basis for the Development of Cognitive Tourism in the Chernivtsi Region]. <http://buk-visnyk.cv.ua/naukovadumka/727>

"Turystychna diialnist v Ukraini u 2018 r." [Tourist Activity in Ukraine in 2018]. Derzhavna sluzhba statystyky

Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/tur_dil_18.xls

"7 mists Ukrainy, yaki strashno vidviduvaty" [7 Places in Ukraine that are Scary to Visit]. https://gazeta.ua/articles/travels/_7-misc-ukrayini-yaki-strashno-vidviduvati/864500

Web-servis Google Trends. <https://trends.google.com.ua/trends>

"Yak zminyvsia vnutrishnii turyzm v Ukraini?" [How has Domestic Tourism Changed in Ukraine?]. <https://zaporizhzhia.city/news/lideri-vnutrinsnogo-turizmu-v-ukrayi>

УДК 338.48:330.131.7(477)

JEL: Z32; P48; R50

ABC-XYZ-АНАЛІЗ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА ДОХІДНІСТЮ/РІВНЕМ РИЗИКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

©2020 ДУТКА Г. Я., САВІЦЬКА О. П.

УДК 338.48:330.131.7(477)

JEL: Z32; P48; R50

Дутка Г. Я., Савіцька О. П. ABC-XYZ-аналіз регіонів України за дохідністю/рівнем ризику туристичної галузі

У статті обґрунтовано важливу роль використання ABC- і XYZ-аналізу для оцінювання та аналізування особливостей функціонування туристичної галузі України в регіональному вимірі. У портфельному інвестуванні для прийняття ефективного управлінського рішення, серед багатьох альтернативних, для інвесторів важливе значення має зіставлення двох факторів – дохідності та рівня ризику. Принцип вибору стратегії інвестування з урахуванням оптимальності співвідношення дохідності та ризику має бути визначальним не тільки для інституційного інвестора, а й для держави, яка формує стратегічні та пріоритетні напрями розвитку, одним з яких є туризм. Туризм є одним із найбільших і таким, що швидко зростає, сектором економіки не тільки у світі, а й в Україні. Проте для туристичної діяльності характерні елементи невизначеності та ризику, які необхідно враховувати у формуванні державної політики. У статті запропоновано групувати регіони України за дохідністю (доходом від надання туристичних послуг) за допомогою ABC-аналізу, а за рівнем ризику туристичної галузі – XYZ-аналізу. Групування дало змогу зіставити регіони України за рівнем дохідності та ризиковості у сфері туризму, що допоможе в подальшому приймати оптимальні управлінські рішення їхньої ефективної реалізації. Проведене дослідження дозволило за допомогою поєднання ABC- і XYZ-аналізу згрупувати та позиціонувати регіони України у матриці ABC-XYZ-аналізу за дохідністю/рівнем ризику туристичної галузі. Групування регіонів України дозволяє виявити найбільш перспективні регіони у сфері розвитку туристичної галузі та віднести їх до категорії тих, які формують імідж України на міжнародній арені та вносять найбільший вклад у міжнародне визнання України як туристично привабливої країни.

Ключові слова: туризм, дохід від надання туристичних послуг, ризик, туристична галузь, ABC-аналіз, XYZ-аналіз.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-137-147>

Рис.: 2. **Табл.:** 6. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 27.

Дутка Ганна Яківна – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчально-методичної та виховної роботи, Львівський інститут економіки і туризму (вул. Менцинського, 8, Львів, 79007, Україна)

Савіцька Ольга Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри менеджменту та комерційної діяльності, Львівський інститут економіки і туризму (вул. Менцинського, 8, Львів, 79007, Україна)

E-mail: Sawicka@bigmir.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6311-406X>

УДК 338.48:330.131.7(477)

JEL: Z32; P48; R50

Дутка А. Я., Савицкая О. П. ABC-XYZ-анализ регионов Украины по доходности/уровню риска туристической отрасли

В статье обоснована важная роль использования ABC- и XYZ-анализа для оценки и анализа особенностей функционирования туристической отрасли Украины в региональном измерении. В портфельном инвестировании для принятия эффективного управленческого решения, среди многих альтернативных, для инвесторов важное значение имеет сопоставление двух факторов – доходности и уровня риска. Принцип выбора стратегии инвестирования с учетом оптимальности соотношения доходности и риска должен быть определяющим не только для институционального инвестора, но и для государства, формирующего стратегические и приоритетные направления развития, одним из которых является туризм. Туризм является одним из крупнейших и быстрорастущих секторов экономики не только в мире, но и в Украине. Однако для туристической деятельности характерны элементы неопределенности и риска, которые необходимо учитывать в формировании государственной политики. В статье предложено группировать регионы Украины по доходности (доходу от предоставления туристических услуг) с помощью ABC-анализа, а по уровню риска туристической отрасли – XYZ-анализа. Группирование позволило сопоставить регионы Украины по уровню доходности и риска в сфере туризма, что поможет в дальнейшем принимать оптимальные управленческие решения по их эффективной реализации. Проведенное исследование позволило с помощью сочетания ABC- и XYZ-анализа сгруппировать и позиционировать регионы Украины в матрице ABC-XYZ-анализа по доходности/уровню риска туристической отрасли. Группирование регионов Украины позволяет выявить наиболее перспективные регионы в сфере развития туристической отрасли и отнести их к категории таких, что формируют имидж Украины на международной арене и вносят наибольший вклад в международном признании Украины как туристически привлекательной страны.